

Струка (назив):		МАШИНСТВО И ОБРАДА МЕТАЛА		
Занимање (назив):		Авиотехничар за ваздухоплов и мотор - ОГЛЕД		
Предмет (назив):		МЈЕРНА ТЕХНИКА		
Опис (предмета):		Стручно-теоријски предмет		
Модул (наслов):		МЈЕРЕЊА ДУЖИНА, УГЛОВА, ПАРАМЕТАРА НАВОЈА И ЗУПЧАНИКА И ХРАПАВОСТИ		
Датум:	Март, 2025. године	Шифра:	Редни број:	01
Сврха				
Модул је развијен да ученици стекну основна знања и вјештине из подручја мјерења димензија, облика, површина, те основних знања из контроле тачности и квалитета производа у металопрерађивачкој производњи. У оквиру овог модула ученици ће моћи да стекну основна знања и вјештине из подручја мјерења параметара навоја и зупчаника, облика, површина, као и основна знања из контроле тачности и квалитета производа у металопрерађивачкој производњи.				
Специјални захтјеви / Предуслови				
Паралелно слушање предмета: <ul style="list-style-type: none"> - Техничко цртање и машински елементи, - Практична настава 				
Циљеви				
Овај модул омогућава да ученици: <ul style="list-style-type: none"> - стекну основно знање из метрологије, - упознају различите мјерне методе које се користе у контроли и метролошкој пракси, - упознају организацију контроле и контролних мјеста у производном процесу - упознају различите методе контроле параметара зупчаника и навоја - самостално примјењују стечена знања у будућој производној пракси, - одговорно се односе према раду, развијајући осјећај тачности, систематичности и уредности. 				
Теме				
<ol style="list-style-type: none"> 1. Основи метрологије и организација контроле квалитета 2. Мјерење дужина 3. Мјерење углова и нагиба 4. Мјерење параметара навоја 5. Мјерење параметара зупчаника 6. Мјерење храпавости и геометрије површина 				
Тема	Исходи учења			Смјернице за наставнике
	Знања	Вјештине	Личне компетенције	
	Ученик је способен да:			
1. Основи метрологије и организација контроле	- дефинише појам метрологије и њену улогу у индустрији,	- разликује појмове "мјерење" и "контрола",	- савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене послове,	Наставник ће: <ul style="list-style-type: none"> - ученицима показати практично и на разним примјерима објаснити разлику

квалитета	<ul style="list-style-type: none"> - наброји основне, изведене и допунске јединице SI система, - објасни врсте еталона, њихову контролу и одржавање, - описује утицај квалитета мјерних средстава на производни процес, - наведе задатке службе за контролу квалитета. 	<ul style="list-style-type: none"> - користи основне, изведене и допунске мјерне јединице, - анализира документацију квалитете производа. 	<ul style="list-style-type: none"> - ефикасно планира и организује вријеме, - испољи позитиван однос према значају спровођења прописа и стандарда који су важни за његов рад, - одговорно рјешава проблеме у раду, прилагођава се промјенама у раду и изражава спремност на тимски рад, - испољи позитиван однос према професионално - етичким нормама и вриједностима, - комуницира са свим саговорницима поштујући принципе пословне културе, - испољи иницијативу и предузимљивост, - испољи жељу и вољу за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - показује добру радну спретност, моторичку координацију, има добар слух и вид, - испољава одличну способност за разумијевање сложених технолошких структура, система, цртежа и информација, - испољава способност самосталног рјешавања проблема и самосталност у раду. 	<p>између појмова мјерења и контроле,</p> <ul style="list-style-type: none"> - објаснити припрему и манипулацију радним окружењем у радионицама гдје се користе уређаји за мјерење и контролу, - користи припремљене цртеже или видео-презентације у реализацији наставних садржаја, - развијати код ученика трајна знања, вјештине и ставове.
2. Мјерење дужина	<ul style="list-style-type: none"> - дефинише појам једноструких и вишеструких мјерила за дужине, - дефинише карактеристике и примјену граничних мјерила за дужине, - наведе намјену, врсте и подјелу толеранцијских мјерила, - опише принцип рада мјерила са нонијусом и микрометра, - наброји врсте компаратора и наведе њихову улогу, - наведе врсте мјерних машина. 	<ul style="list-style-type: none"> - разликује једнострука и вишеструка мјерила за дужине, - користи помично мјерило, микрометар и гранична мјерилима за мјерење дужине, - читава и тумачи резултате мјерења са нонијусом, - врши мјерење димензија на цртежу, - врши контролу толеранцијским мјерилима за дужине, - разликује врсте толеранцијских мјерила и 		<p>Наставник ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - користити припремљене цртеже и презентације за обраду садржаја, - објаснити ученицима врсте једноструких мјерила дужине и њихову примјену у пракси, - објаснити врсте вишеструких мјерила дужине, као и њихову примјену у пракси, - објаснити гранична мјерила дужине, као и примјену истих у пракси, - ученицима припремити вјежбу из области мјерења дужина, - код ученика развијати трајна знања, вјештине и ставове.

		примјењује их у пракси - користи компаратор за контролу мјере.		
3. Мјерење углова и нагиба	- наброји методе мјерења углова (непосредне и посредне), - опише принцип рада угломјера и либеле, - објасни тригонометријске методе за мјерење углова.	- користи угломјер за мјерење углова у равни, - користи либелу за провјеру нагиба, - рачуна углове користећи тригонометријске функције.		Наставник ће: - користити припремљене цртеже и презентације за обраду садржаја, - објаснити ученицима мјерила за мјерење углова и нагиба и практично показати и објаснити на примјерима употребу различитих врста мјерила, - задати вјежбу са једноставним примјером мјерења и читавања измјерених вриједности на мјерилима за мјерење углова, - код ученика развијати трајна знања, вјештине и ставове из области мјерења углова и нагиба.
4. Мјерење параметара навоја	- разликује појмове мјерења и контроле навоја, - дефинише основне параметре навоја (спољашњи пречник, пречник језгра, средњи пречник, корак навоја и угао профила навоја), - објасни методе мјерења спољашњег пречника, пречника језгра и средњег пречника,	- користи толеранцијска мјерила за контролу навоја, - користи микрометар за мјерење пречника језгра и средњег пречника - изводи мјерење са 3 жице за мјерење средњег пречника навоја, - користи разне методе за мјерење корака навоја,		Наставник ће: - ученицима показати практично и на разним примјерима објаснити основне величине навојног пара, као и могућности мјерења и контроле сваке од наведених величина, - реализовати са ученицима вјежбу из мјерења параметара навоја, - развијати трајна знања код ученика из области мјерења параметара зупчаника, - користити интернет за приказивање различитих видео материјала везаних за ову тему.

	<ul style="list-style-type: none"> - опише методе мјерења средњег пречника навоја са три жице, - објасни методе мјерења корака навоја, - опише методе мјерења угла профила навоја (нпр. микроскоп). 	<ul style="list-style-type: none"> - мјери угао профила навоја. 		
5. Мјерење параметара зупчаника	<ul style="list-style-type: none"> - дефинише параметре зупчаника (дебљина зуба, ширина међузубља, корак и облик профила - еволвента), - објасни мјерење дебљине зупца, - објасни мјерење ширине међузубља, - наведе начин мјерења корака зупчаника, - објасни контролу облика зупца зупчаника. 	<ul style="list-style-type: none"> - мјери дебљину зупца са специјалним помичним мјерилом, - мјери ширину међузубља помоћу калибрисаног ваљчића, - мјери корак помоћу уређаја са мјерним пипцима. 		<p>Наставник ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - користити припремљене скице и моделе, те видео презентације за обраду садржаја, - користити реалне моделе различитих врста зупчаника, - реализовати са ученицима вјежбу из мјерења параметара зупчаника, - развијати трајна знања код ученика из области мјерења параметара зупчаника, - користити интернет за приказивање различитих видео материјала везаних за ову тему.
6. Мјерење храпавости и геометрије површина	<ul style="list-style-type: none"> - дефинише параметре храпавости (R_a, R_z), - наброји методе мјерења уравњености површина, - наброји методе мјерења храпавости (упоредна метода, 	<ul style="list-style-type: none"> - користи профилометар и профилограф за мјерење храпавости, - провјерава уравњеност површина помоћу лењира и мјерила, 		<p>Наставник ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - користити припремљене скице и моделе и видео презентације за обраду садржаја, - развијати трајна знања код ученика из области мјерења храпавости и геометрије површине.

	интерференција свјетлости), - објасни грешке облика и положаја (нпр. конусност, искривљеност).	- идентификује грешке облика на основу цртежа.		
Интеграција				
<ul style="list-style-type: none"> - Техничко цртање и машински елементи - Практична настава - Елементи ваздухоплова - Материјали ваздухоплова 				
Извори				
<ul style="list-style-type: none"> - Уџбеник који је одобрило Министарство просвјете и културе Републике Српске - Друга стручна и теоријска литература - Готови припремљени цртежи - Презентације - Садржаји доступни на интернету 				
Оцјењивање				
Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи. О техникама и критеријима оцјењивања ученике треба упознати на почетку изучавања модула.				

Струка (назив):		МАШИНСТВО И ОБРАДА МЕТАЛА		
Занимање (назив):		Авиотехничар за ваздухоплов и мотор - ОГЛЕД		
Предмет (назив):		МЈЕРНА ТЕХНИКА		
Опис (предмета):		Стручно-теоријски предмет		
Модул (наслов):		ПРОЦЕСНА МЈЕРЕЊА		
Датум:	Март, 2025. године	Шифра:	Редни број:	02
Сврха				
Модул је развијен с циљем да ученици стекну основна знања о мјерењима процесних величина. У оквиру овог модула, ученици ће се упознати са мјерним претварачима, њиховом принципу рада и начину кориштења у процесној индустрији. Поред тога, овај модул упознаје ученике са мјерењима основних процесних величина као што су: мјерење помјераја, брзине, убрзања, силе, момента, напрезања, те мјерења температуре, притиска и протока течности и гасова.				
Специјални захтјеви / Предуслови				
Познавање градива из предмета: <ul style="list-style-type: none"> - Физика - Математика 				
Циљеви				
Овај модул има циљеве да ученици: <ul style="list-style-type: none"> - схвате појам и сврху процесних мјерења, - схвате појам мјерног система и мјерног претварача, - дефинишу физичке принципе и упознају начин мјерења помјераја, брзине и убрзања, - дефинишу физичке принципе и упознају начин мјерења силе, напрезања и момента, - дефинишу физичке принципе и упознају начин мјерења притиска, - дефинишу физичке принципе и упознају начин мјерења протока течности и гасова. 				
Теме				
1. Увод у процесна мјерења 2. Мјерење помјераја, брзине и убрзања 3. Мјерење силе, напрезања и момента 4. Мјерење притиска и протока 5. Температурна мјерења				
Тема	Исходи учења			Смјернице за наставнике
	Знања	Вјештине	Личне компетенције	
	Ученик је способен да:			
1. Увод у процесна мјерења	- дефинише појам процесних мјерења и њихову улогу у	- препознаје и описује мјерне инструменте на основу њихове намјене,	- савјесно, одговорно, уредно и правовремено обавља повјерене послове,	Наставник ће: <ul style="list-style-type: none"> - објаснити значај процесних мјерења на конкретном примјеру,

	<p>одржавању авио-мотора,</p> <ul style="list-style-type: none"> - наброји основне физичке величине (помјерај, брзина, сила, притисак, проток) и њихове јединице у SI систему, - објашњава значај стандардизације (нпр. ISO норме) у ваздухопловној индустрији. 	<ul style="list-style-type: none"> - примјењује SI јединице у практичним задацима (нпр. конверзија kN у N), - идентификује безбједносне процедуре при раду са мјерном опремом. 	<ul style="list-style-type: none"> - ефикасно планира и организује вријеме, - испољи позитиван однос према значају спровођења прописа и стандарда који су важни за његов рад, - одговорно рјешава проблеме у раду, прилагођава се промјенама у раду и изражава спремност на тимски рад, - испољи позитиван однос према професионално - етичким нормама и вриједностима, 	<ul style="list-style-type: none"> - на основу функционалне шеме мјерног уређаја објаснити његов принцип рада и елементе, - потенцирати на разумијевању свих наведених појмова, - користити литератури и друга техничка помагала у раду а којим школа располаже.
2. Мјерење помјераја, брзине и убрзања	<ul style="list-style-type: none"> - разликује врсте сензора (енкодери, потенциометри, пиезоелектрични сензори) и њихове принципе рада, - објасни везе између линеарног и угаоног кретања у моторима, - опише изворе грешака у мјерењу убрзања (нпр. вибрације, температурни утицаји). 	<ul style="list-style-type: none"> - поставља и калибрише оптичке сензоре за мјерење брзине ротирајућих дијелова, - анализира податке са акцелерометара за дијагностику вибрација мотора, - користи тахогенераторе за мјерење брзине обртаја турбине. 	<ul style="list-style-type: none"> - комуницира са свим саговорницима поштујући принципе пословне културе, - испољи иницијативу и предузимљивост, - испољи жељу и вољу за усавршавањем у струци и цјеложивотним учењем - показује добру радну спретност, моторичку координацију, има добар слух и вид, - испољава одличну способност за разумијевање сложених технолошких структура, система, цртежа и информација, - испољава способност самосталног рјешавања проблема и самосталност у раду. 	<p>Наставник ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - користити припремљене цртеже и презентације за обраду садржаја, - објаснити ученицима разне врсте сензора и њихову примјену у пракси, - објаснити мјерење брзине и убрзања, као и њихову примјену у пракси, - садржај који се обрађује повезивати са праксом, - код ученика развијати трајна знања из ове области, - извршити одређена мјерења помјераја, брзине и убрзања са ученицима, - користити, у раду, доступан садржај на интернету.
3. Мјерење силе, напрезања и момента	<ul style="list-style-type: none"> - дефинише појам тензометрије и њену примјену у анализи напрезања материјала, - објашњава принцип рада динамометра, за 	<ul style="list-style-type: none"> - инсталира тензометарске траке на конструкцију мотора и читава податке, - калибрише динамометар 	<ul style="list-style-type: none"> - испољава способност самосталног рјешавања проблема и самосталност у раду. 	<p>Наставник ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - користити припремљене цртеже и презентације за обраду садржаја, - објаснити ученицима начине мјерења силе, напрезања и момента, - садржај који се обрађује повезивати са праксом,

	мјерење момента на вратилу, - наведе критеријуме за избор сензора у зависности од оптерећења.	користећи референтне тегове, - идентификује аномалије у подацима о моменту (нпр. небаланс ротирајућих дијелова).		<ul style="list-style-type: none"> - код ученика развијати трајна знања из ове области, - извршити одређена мјерења силе, напрезања и момента са ученицима, - користити, у раду, доступан садржај на интернету.
4. Мјерење притиска и протока	<ul style="list-style-type: none"> - разликује апсолутни, релативни и диференцијални притисак, - описује принцип рада бурдонове цијеви и ултразвучних сензора за проток, - објасни улогу мјерења протока у хидрауличким системима авиона. 	<ul style="list-style-type: none"> - поставља манометре за мјерење притиска у пнеуматским системима, - користи ултразвучни сензор за провјеру протока горива, - открива и исправља цурења у систему на основу података о протоку инерције и отпорних момената за стандардне облике и профиле. 		Наставник ће: <ul style="list-style-type: none"> - ученицима објаснити начин мјерења притиска и протока, - припремити презентације помоћу којих ће објаснити обрађивани садржај, - користити интернет за приказивање различитих видео материјала везаних за ову тему, - код ученика развијати трајна знања, - извршити одређена мјерења притиска и протока са ученицима, - садржај повезивати са примјерима из праксе.
5. Температурна мјерења	<ul style="list-style-type: none"> - наброји врсте температурних сензора (термоелементи, RTD, термистори) и њихове карактеристике. - објашњава принцип инфрацрвене термометрије за контролу топлотних мотора, - описује утицај окружења на 	<ul style="list-style-type: none"> - инсталира термоелемент на издувни дио мотора и читава температуру. - користи инфрацрвену камеру за мапирање топлотних тачака на мотору, - врши калибрацију RTD сензора користећи референтни извор температуре. 		Наставник ће: <ul style="list-style-type: none"> - ученицима објаснити начине мјерења температуре, - користити припремљене скице и моделе, те видео презентације за обраду садржаја, - користити интернет за приказивање различитих видео материјала везаних за ову тему, - код ученика развијати трајна знања, - извршити одређена мјерења температуре са ученицима, - садржај повезивати са примјерима из праксе.

	прецизност мјерења (нпр. топлотно зрачење).			
Интеграција				
<ul style="list-style-type: none"> - Техничко цртање и машински елементи - Практична настава - Елементи ваздухоплова 				
Извори				
<ul style="list-style-type: none"> - Уџбеник који је одобрило Министарство просвјете и културе Републике Српске - Друга стручна и теоријска литература - Готови припремљени цртежи - Презентације - Интернет 				
Оцјењивање				
Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи. О техникама и критеријима оцјењивања ученике треба упознати на почетку изучавања модула.				